

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
DEPARTMENT OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОДЕССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ODESSA STATE ENVIRONMENTAL UNIVERSITY

Інститут
модернізації
змісту освіти

Міністерство
освіти і науки
України

Українська
Асоціація з
розвитку
менеджменту та
бізнес освіти

Харківський
національний
економічний
університет
імені С. Кузюка

Одеський
державний
екологічний
університет

Національний
університет
«Львівська
політехніка»

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ СТАНДАРТІВ НОВОГО
ПОКОЛІННЯ»

26-28 червня 2019 р., Одеса, Україна

Національний
технічний
університет
«Харківський
політехнічний
інститут»

Київський
національний
університет
імені Тараса
Шевченка

Полтавська
державна
аграрна академія

ВНЗ
«Університет
економіки та
права «Крос»

Орган
сертифікації
персоналу
Української
асоціації якості

Харківський
національний
університет
міського
господарства
імені О. М.
Бекетова

Одеський
національний
економічний
університет

Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана

Одеса
2019

УДК 504
ББК 74.58
МЗ4

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Методичні засади розробки стандартів нового покоління»; Одеський державний екологічний університет, Одеса: 2019. – 48 с.

В збірнику представлені матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Методичні засади розробки стандартів нового покоління», обговорено новітні підходи до розробки стандартів у вищій освіті, які базуються на засадах компетентнісного підходу, досвіду розробки стандартів нового покоління та сучасних освітніх програм

ЗМІСТ

Акініна Н.Л.- КОМПЕТЕНТІСНА ПАРАДИГМА ЯК БАЗИС РОЗРОБКИ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ	4
Алькема В.Г.- МІСЦЕ ТА РОЛЬ СТАНДАРТІВ В ПРОЦЕДУРІ АКРЕДИТАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ	7
Власюк О.А., Тимошенко Н.І., Дараган Т.П.- ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЯК ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	12
Горохова Л.П.- ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА	14
Кабаков Ю. Б.- ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ В СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ	19
Козирєва О.В., Сумець О.М., Страпчук С.І.- АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ МЕНЕДЖМЕНТ-ОСВІТИ В УКРАЇНІ	21
Новікова М.М., Боровик М.В. - РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА	26
Павленко О.П., Жавнерчик О.В.- МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ	29
Продіус О.І.- КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	33
Русіна Н.Г., Кийко Н.М., Петрова О.М.- СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГЕОДЕЗІЇ ТА ЗЕМЛЕУСТРОЮ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	37
Філіппова С.В., Васильєва В.Ю.- КОЛАБОРАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА БІЗНЕСУ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МЕНЕДЖМЕНТ-ОСВІТИ	42

УДК 378.1(477)

КОМПЕТЕНТНІСНА ПАРАДИГМА ЯК БАЗИС РОЗРОБКИ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Акініна Н.Л., к.пед.н., доцент

*Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова,
Україна*

Сучасні концептуальні засади розвитку європейського простору вищої освіти ґрунтуються на системно-діяльнісному підході та компетентнісній парадигмі освіти. Поняття «парадигма» розглядається як зразок, тип, модель. Відповідно до філософського розуміння поняття «парадигма» означає сукупність теоретичних і методологічних передумов, що визначають конкретне наукове дослідження, яке втілюється у науковій практиці на певному етапі. У сучасній філософії науки парадигма - це система теоретичних, методологічних і аксеологічних установок, які обрані зразком для вирішення наукових завдань та які підтримують усі члени відповідного наукового співтовариства [1]. Сучасна освітня реформа у сфері вищої освіти України спирається на здобутки у сфері освіти країн Центральної та Східної Європи, які відображено в прикладах успішної практики закладів вищої освіти та існуючій нормативно-правовій базі Болонського процесу. Виходячи з ситуації, що склалася в межах економічної інтеграції в цілому та освітньої зокрема, важливим кроком є вивчення досвіду забезпечення якості вищої освіти в країнах Східного Партнерства. Компетентнісна парадигма в освіті представлена в роботах як вітчизняних науковців, зокрема В. Вілчиньської, М. Висоцької, О. Дубасенюк, Є. Іванченко, Х. Квятковської, В. Лісової, В. Т. Лозовецької, Н. Г. Ничкало, М. Новак, О. В. Овчарук, З. Петражинського, М. Романовської та ін. [2]. В основу існуючої компетентнісної парадигми покладено системно-діяльнісний підхід. Розглянемо авторське бачення основних категорій системно-діяльнісного підходу до яких відносять: систему, системо утворюючі фактори, діяльність та цінність. Під системою в конкретному аспекті будемо розуміти сконструйовану особистістю у її свідомості структуровану цільову модель частини цілісного середовища діяльності, поява та вияв якої зумовлені зовнішньою затребуваністю продукту (послуги) цієї частини середовища. Системоутворювальними факторами тут виступають чинники, які визначають процес конструювання системи і дозволяють бачити цілісне середовище діяльності у системному вимірі. Діяльність розглядаємо як процес активної взаємодії суб'єкта з об'єктом, під час якої суб'єкт задовольняє будь-які свої потреби та досягає бажаної цінності. Діяльність розглядається як симбіоз перетворювальної, пізнавальної, ціннісно-орієнтованої та комунікативної її складових.

Цінність – це щось, чому суб'єкт усвідомлено призначає значущість, чим дорожить і заради чого, готовий жертвувати чимось іншим, власними зусиллями, часом або грошима. До основних переваг діяльнісного підходу ми відносимо можливість: системно дослідити предмет професійної діяльності з позиції функціонального, управлінського та забезпечувального аспектів; з'ясувати особливості професійної діяльності в розрізі окремих напрямків, сфер та масштабів діяльності; ідентифікувати місце та роль конкретної професійної діяльності в соціально-економічних системах різних видів та рівнів; гармонічно поєднати діяльнісний підхід в професійній та навчальній діяльності, що сприяє розвитку професійних компетентностей здобувачів. Найбільш повною мірою діяльнісний підхід реалізується в компетентнісній парадигмі. Компетентнісна парадигма відноситься до категорії педагогічних парадигм, в якій успішність дієвості ґрунтується не на побудові шаблонів навчання та виховання на підставі минулого досвіду та застосування його у майбутньому, а залежить від інноваційних процесів, мотивації науково-педагогічних працівників на самовдосконалення та їхніх особистісно-професійних парадигм. Слід зазначити, що імператив педагогічних парадигм можна пояснити гуманістичним підходом в освіті. В центрі якого є особистість, яка є найважливішою цінністю суспільства. Тому на думку О. Овчарук компетентності є ключем до оновлення змісту освіти [2]. З позиції діяльнісного підходу під поняттям «компетентність» розуміється здатність людини виконувати певний вид діяльності, яка виявляє такі аспекти: глибоке розуміння сутності завдань, що виконуються, і проблем, які потребують вирішення; інформованість щодо досвіду, який є в даній галузі, активне оволодіння його найкращими досягненнями; вміння обирати засоби і способи дії, адекватні конкретним обставинам місця і часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і вносити корективи у процес досягнення цілей[3]. В науковій літературі не існує єдиного розуміння поняття «компетентність». Словник іншомовних слів трактує поняття «компетентний» як досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь справи. У науковий обіг поняття «компетентність» ввійшло з професійної сфери. Більшість європейських дослідників розглядають «компетентність» як оцінну категорію, що характеризує особу як суб'єкта професійної діяльності, її здатність успішно виконувати свої повноваження. Цінність компетентнісної парадигми в Україні на нашу точку зору полягає в наступному: вона дозволяє здійснити перехід від оцінки обсягу знань до формування та оцінювання якостей необхідних для життєвої та професійної діяльності; дає можливість зорієнтувати операційну систему закладу вищої освіти на пріоритеті «виходів», а не на процесі передачі певного обсягу знань; орієнтує здобувача на автономність діяльності, соціальну взаємодію, роботу в команді та відповідальність за прийняті

професійні рішення; забезпечую розвиток умінь мислити, аналізувати інформацію, самостійно формулювати судження, знаходити відповідні аргументи, демонструвати професійні здатності.

Не зважаючи на цілу низку переваг компетентнісної парадигми в Європі механізм її імплементації в практику розробки нового покоління стандартів вищої освіти України свідчить про наступне. Компетентнісний підхід імplementовано в практику вищої освіти шляхом запозичення результатів проекту Тюнінг для розробки галузевих стандартів вищої освіти. Цей проект був розроблений європейськими університетами під керівництвом Університета Деусто (Іспанія) та Університета Гронінгена (Нідерланди) в рамках освітньої програми Європейської Комісії Сократ-Еразмус[4]. Проект реалізовувався в період з 2001 по 2004 роки. Це означає що встановлений шляхом опитування роботодавців різних сфер діяльності профіль загальних та професійних компетентностей, які стали базисом розробки вітчизняних галузевих стандартів, по-перше, відображає вимоги та умови діяльності іншого а не вітчизняного середовища як системно-структурному так і хронологічному вимірі щодо суб'єкта діяльності. І тому його механічне перенесення на галузі і сфери професійної діяльності є некоректним. По-друге, лінгвістичний аналіз наявного перекладу формулювань компетентностей свідчить про наявність суттєвих помилок перекладу. По-третє, слід врахувати більш глибоку диференціацію спеціальностей та спеціалізацій у вітчизняній структурі видів економічної діяльності, що призводить до надто узагальнених профілів компетентностей фахівця. Все це свідчить про необхідність подальшого удосконалення освітніх стандартів шляхом проведення низки прикладних досліджень для адекватного формування профіля його компетентностей з широким залученням до цього процесу роботодавців та здобувачів і випускників за кожною із спеціальностей, а в подальшому і спеціалізацій.

Література

1. Кремень В.Г. *Філософія освіти // Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. К.: Грамота, 2007. С. 442-518*
2. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під. заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.*
3. Лісова С. В. *Компетентнісний підхід у вищій освіті: зарубіжний досвід // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 34–53.*
4. *Настройка образовательных структур в Европе. Вклад университетов в Болонский процесс. URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_brochure_Russian_version.pdf*

УДК 378(477)(094.5)

МІСЦЕ ТА РОЛЬ СТАНДАРТІВ В ПРОЦЕДУРІ АКРЕДИТАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Алькема В.Г., д.е.н., професор

Університет економіки та права «КРОК», Україна

Основним ресурсом економічної діяльності сучасного суспільства є знання. Саме знання визначають рівень технологічного розвитку країни. Для продукування знань високого рівня необхідно мати високу якість освіти і в першу чергу якість системи вищої освіти. Не є секретом, що якість освіти в цілому та вищої освіти зокрема в Україні знаходиться на неналежному рівні. В системі вітчизняної вищої освіти спостерігається низка деструктивних явищ. Розповсюдженими є факти надання неякісних освітніх послуг. Непоодинокими залишаються прояви науково-педагогічними працівниками та менеджментом закладів академічної не добросовісності як в освітній так і науковій діяльності. Відсутній належний рівень взаємодії та довіри між стейкхолдерами на ринку освітніх послуг та між суб'єктами ринку освіти та ринку праці. В умовах відсутності ефективного державного та суспільного контролю якості вищої освіти відбувається деградація окремих закладів вищої освіти та їх академічних підрозділів. Крім зазначених існують й інші чинники, що впливають на якість діяльності в системі вищої освіти, а саме: правова неунормованість діяльності закладів вищої освіти; відставання законодавчих норм діяльності від світових та європейських трендів освіти; відсутність умов для реалізації системної автономії; недобросовісна конкуренція тощо. Важливим кроком спрямованим на покращення якості вищої освіти в Україні стало формування у 2015 році науково-методичної ради та науково-методичних комісій МОН, які розробили нові стандарти вищої освіти. Загальна рамка цих стандартів визначена Законом України «Про вищу освіту» [1]. Відповідно до статті 10 Закону: 1. Стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. 2. Стандарти вищої освіти розробляються ... в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ). 3. Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми: 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; 2) перелік компетентностей випускника; 3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; 4) форми атестації здобувачів вищої освіти; 5) вимоги до наявності системи внутрішнього

забезпечення якості вищої освіти; б) вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

Не зважаючи на критику змісту розроблених нових освітніх стандартів та значне збільшення термінів їх розробки в умовах відсутності професійних стандартів вони стали нормативним базисом створення освітніх програм. Наступним важливим кроком реформування системи вищої освіти в Україні став перезапуск діяльності на початку 2019 року нового складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Згідно нової версії статуту діяльності Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим Законом України «Про вищу освіту» на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти. Місія цього органу – стати каталізатором позитивних змін у системі вищої освіти. Серед основних функцій НАЗЯВО є формування вимог до системи забезпечення якості вищої освіти, а також формування нормативно-правової, організаційно-економічної та методичної бази акредитації та проведення акредитації освітніх програм і інституційної акредитації закладів вищої освіти та наукових установ, а також незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти. Агенство також аналізує якість освітньої діяльності закладів вищої освіти. Проводить ліцензійну експертизу, готує експертний висновок щодо можливості видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Формує галузеві експертні ради у складі від дев'яти до п'ятнадцяти членів на строк не більше ніж три роки з числа осіб, які мають науковий ступінь у відповідній галузі знань або досвід фахової роботи в галузі не менш як п'ять років, крім представників органів студентського самоврядування. За поданням закладів вищої освіти (наукових установ) формує пропозиції, у тому числі з метою запровадження міждисциплінарної підготовки, щодо переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на відповідних рівнях вищої освіти, і подає його МОН. Погоджує розроблені МОН стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю. Формує єдину базу даних, запроваджених закладами вищої освіти спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти. За результатами акредитаційної експертизи освітньої програми, приймає рішення про акредитацію чи відмову в акредитації відповідної освітньої програми. На підставі результатів акредитаційної експертизи приймає рішення про акредитацію чи відмову в інституційній акредитації відповідного закладу вищої освіти. Скасовує рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня у разі виявлення академічного плагіату за поданням Комітету з питань етики у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. НАЗЯВО скасовує рішення спеціалізованої вченої ради на підставі подання апеляційного комітету за результатами розгляду

звернення, заяви або скарги щодо діяльності та рішень спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Агенство формує критерії оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, закладів вищої освіти, за якими можуть складатися рейтинги закладів вищої освіти. Має право подавати пропозиції щодо надання закладу вищої освіти статусу національного в порядку та за критеріями, встановленими Кабінетом Міністрів України. Встановлює один раз на сім років відповідність діяльності національного закладу вищої освіти критеріям, визначеним Кабінетом Міністрів України, для підтвердження чи позбавлення його такого статусу. Вносить Кабінету Міністрів України подання щодо надання національному закладу вищої освіти за результатами конкурсного відбору в разі відповідності критеріям, визначеним Кабінетом Міністрів України, статусу дослідницького. Встановлює один раз на сім років відповідність діяльності дослідницького закладу вищої освіти критеріям, визначеним Кабінетом Міністрів України, для підтвердження чи позбавлення його такого статусу. Розробляє вимоги до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені. Подає МОН для схвалення порядок присудження наукових ступенів спеціалізованими вченими радами (спеціалізованими радами з присудження ступеня доктора мистецтва) закладів вищої освіти (наукових установ) для внесення в установленому порядку Кабінетові Міністрів України. Погоджує розроблений МОН порядок визнання здобутих в іноземних закладах вищої освіти ступенів вищої освіти та наукових ступенів. Розробляє положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) та подає його МОН для затвердження, акредитує спеціалізовані вчені ради (спеціалізовані ради з присудження ступеня доктора мистецтва) та контролює їх діяльність. Бере участь в установленому законом порядку у формуванні показників державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою за рівнями вищої освіти та спеціальностями з урахуванням середньострокового прогнозу потреби у фахівцях на ринку праці. Щороку готує та оприлюднює доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства, звіт про свою діяльність, формує пропозиції щодо законодавчого забезпечення якості вищої освіти та подає зазначені документи Верховній Раді України, Президентові України, Кабінетові Міністрів України та закладам вищої освіти для їх обговорення і належного реагування.

Як видно із наведених функцій та завдань цього агентства, лівова частка його діяльності пов'язана з процедурами акредитації в яких найважливішим об'єктом оцінювання є освітня програма підготовки здобувачів різних рівнів, ступенів підготовки та спеціальностей. Тому в якості мети цього дослідження нами обрано аналіз місця та ролі освітніх

стандартів у реалізації процедур акредитації та можливих механізмів їх удосконалення. Враховуючи відсутність ресурсів, належної мотивації та організаційної несформованості професійного середовища розробка професійних стандартів в Україні є не найближчою перспективою. В цих умовах роль освітнього стандарту та його місце у розробці структури і змісту освітніх програм є домінують. А відповідно освітній стандарт буде надзвичайно важливим діагностичним інструментом оцінювання якості освітніх програм. Слід зазначити, що освітні стандарти можна умовно поділити на стандарти освіти та стандарти освітньої діяльності. До стандартів освітньої діяльності, як правило, відносять Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності закладів освіти та Постанову Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) та інші нормативно-правові акти. Для ілюстрації ролі та місця стандарту освіти в новій процедурі оцінювання освітньої програми в процесі її акредитації розглянемо більш детально етапи оцінювання програми експертами. Але спочатку виділимо основні складові такого стандарту. Загальна структура стандарту має містити такі складові: преамбула; загальна характеристика; обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; вимоги професійних стандартів у разі їх наявності; перелік нормативних документів, на яких базується Стандарт вищої освіти. У загальній характеристиці зазначаються: рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти, назва галузі знань, назва спеціальності, освітня кваліфікація, професійна кваліфікація (тільки для регульованих професій), кваліфікація в дипломі, опис предметної області, академічні та професійні права випускників та працевлаштування випускників (тільки для регульованих професій).

Формулювання визначення предметної області здійснюється відповідно до методичних вказівок на основі п. 15 МСКО-Г 2013 [2] пропонують надавати його у такому вигляді: об'єкт(и) вивчення та/або діяльності (феномени, явища або проблеми, які вивчаються); цілі навчання (очікуване застосування набутих компетентностей); теоретичний зміст предметної області (поняття, концепції, принципи та їх використання для пояснення фактів та прогнозування результатів); методи, методики та технології (якими має оволодіти здобувач вищої освіти для застосування на практиці); інструменти та обладнання (об'єкти/предмети, пристрої та прилади, які здобувач вищої освіти вчиться застосовувати і використовувати).

Компетентності в стандарті розділено на три складові – інтегральну, загальні та спеціальні. Інтегральна компетентність формулюється на основі відповідної норми Національної рамки кваліфікацій [3]. В стандарті наявні від 5 до 15 загальних компетентностей, взятих з переліку проекту Tuning [4] та від 10 до 20 спеціальних компетентностей і 15 – 25 нормативних результатів навчання. Згідно з Положенням про акредитацію освітніх програм обов'язковими умовами для акредитації є відповідність освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою низці критеріїв. Розглянемо лише ті критерії, які безпосередньо стосуються або пов'язані з освітніми стандартами. За першим критерієм «Проектування та цілі освітньої програми» експерт повинен оцінити ступінь її відповідності стандарту вищої освіти за відповідним рівнем вищої освіти та спеціальністю. За другим критерієм оцінювання «Структура та зміст освітньої програми» експерт визначає відповідність обсягу освітньої програми вимогам законодавства (зазначеному в стандарті). Діагностує структуру програми та аналізує освітні компоненти зазначені у освітній програмі й оцінює можливості досягнення заявлених цілей та очікуваних результатів навчання. Встановлює відповідність освітньої програми предметній області заявленої для неї спеціальності. У співставленні зі стандартом визначає наскільки зміст освітньої програми забезпечує досягнення загальних та спеціальних компетентностей. За критерієм «Навчання і викладання на освітній програмі» оцінюються форми та методи навчання і викладання та визначається їх сприяння досягненню заявлених у програмі цілей. Оцінювання за критерієм «Контрольні заходи, оцінювання здобувачів та академічна доброчесність» дозволяє встановити ступінь відповідності вимогам стандарту форм контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти. Отже із дев'яти критеріїв оцінювання чотири безпосередньо ґрунтуються на оцінці відповідності фактичної реалізації освітньої програми існуючому освітньому стандарту.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/metodichni-rekomendacziyi.html>.
3. Національна рамка кваліфікацій. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-n>
4. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.

УДК 378.4

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЯК ШЛЯХ ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Власюк О.А., к.с.-г.н., с.н.с.

Тимошенко Н.І., методист вищої категорії,

Дараган Т.П., зав. сектором,

Інститут модернізації змісту освіти, Україна

Стандарти освітньої діяльності і стандарти вищої освіти є ефективними складовими системи вищої освіти, важливими механізмами модернізації освітнього процесу і підвищення якості вищої освіти.

Стандарти освітньої діяльності, які розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності – це сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу. Відповідність закладів вищої освіти встановленим вимогам має гарантувати забезпечення ним достатнього рівня організації освітнього процесу і дає право на отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності.

Стандарти вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Вони створюються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності.

На сьогодні розроблена необхідна нормативно-методична база, створені відповідні структури і «запущено» механізм організаційних заходів щодо створення стандартів. Проте сам процес розроблення проектів СВО, їх громадське обговорення, експертиза, погодження, затвердження і введення в дію продовжується понині.

Нові стандарти містить не загальні рекомендації, а конкретні методики для кожної записаної у ньому компетентності. Тому під час розроблення стандартів вищої освіти значна увага приділяється проблемам оцінювання результатів навчання, вміння здобувачів вищої освіти виконувати ті чи інші стандартні дії [2, с.156-159]. При цьому стандарти вищої освіти визначають сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності ЗВО і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. При розробленні освітньої програми слід керуватися основними положеннями Закону, що сприятиме забезпеченню належної якості вищої освіти.

За Законом України «Про вищу освіту» освітні (наукові) програми розробляються відповідно до рівнів, ступенів і кваліфікацій вищої освіти.

Зіставлення рівнів вищої освіти з кваліфікаційними рівнями НРК визначає складність результатів навчання, які мають бути досягнуті особою, що завершує навчання за освітньою програмою відповідного рівня [3, с.8-22].

Крім рівнів і ступенів, низка статей Закону встановлюють можливість запровадження автономним закладом вищої освіти орієнтацій (типів) освітніх програм бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти.

Освітні програми спеціалізацій у межах спеціальності мають забезпечити реалізацію:

- стандартизованих компетентностей та результатів навчання для даної спеціальності;
- додаткових компетентностей і результатів навчання спеціалізації.

Освітні програми спеціалізацій не можуть формуватися простим (механічним) додаванням певних навчальних дисциплін спеціалізації до обов'язкових навчальних дисциплін, що спрямовані на досягнення нормативних результатів навчання за стандартом вищої освіти в межах спеціальності [3, с.10-25]. Останнє пов'язано з колективною та розподіленою дією навчальних дисциплін, методів і результатів навчання. Це означає, що кожен окрему компетентність формують кілька навчальних дисциплін, методів, результатів навчання (колективна дія), і навпаки, кожні конкретні навчальні дисципліни, методи, результати навчання визначають (формують) кілька компетентностей (розподілена дія). Відтак, кожна освітня програма спеціалізації – окрема індивідуальна композиція навчальних дисциплін, методів, результатів навчання, які в сукупності забезпечують як нормативні, так і додаткові результати навчання та компетентності випускника освітньої програми.

Із зазначеного випливає, що формування освітніх програм спеціалізацій стає колективною справою різних кафедр і викладачів ЗВО.

Таким чином, конструювання освітніх програм у вищій освіті надасть можливість запровадити компетентнісний підхід, забезпечити зрозумілість і порівнюваність результатів навчання, підвищити відповідальність за створення власних внутрішніх систем забезпечення якості освітніх програм та їх реалізації, досягти гнучкості, оперативності в реагуванні на різноманітні потреби здобувачів і користувачів вищої освіти.

Література

1. Закон України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Власюк О., Тимошенко Н. Модернізація освітнього процесу в рамках імплементації Закону України «Про вищу освіту» // *Нові технології навчання: науково-методичний збірник*. Київ: НТН, 2016. Випуск 88. С. 156-159.

3. Захарченко В., Луговий В., Рашкевич Ю., Таланова Ж. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації / за ред. В.Г. Кременя. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.

4. Погребняк В., Дашковська О., Власюк О., Солоденко А. Модернізація вищої освіти: нормативно-правове і організаційне забезпечення // *Вища школа: науково-практичне видання*. Київ: Знання, 2016. №10 (147). С. 21-28.

УДК338.242.2

**ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЇХ РОЛЬ
У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА**

Горохова Л.П., директор,

*Українська асоціація з розвитку менеджменту та бізнес освіти,
ст. викладач,*

Університет «КРОК», Україна

Постановка проблеми (актуальність). Світова економіка сучасності зазнає величезного впливу процесів глобалізації та швидкоплинних змін практично у всіх галузях: комунікації, промислові технології, транспорт, енергетика, торгівля, будівництво, аграрний сектор, туризм, медицина, різноманітні сервіси, наука та освіта. Розвиток світової економіки диктує нові вимоги до сучасного менеджменту. Такі чинники як зростання конкуренції, диверсифікація великого бізнесу на основі інтеграції, злиття та поглинання, створення стратегічних альянсів компаній, зростаюча демократизація суспільства, розвиток середнього та малого бізнесу висувають інші, ніж раніше, вимоги до компетентостей сучасного менеджера. Також необхідно брати до уваги роль держави у регулюванні економіки, а саме: надання податкових пільг, митний захист національних компаній, гнучку інвестиційну політику.

Здається важливим, що на думку вчених у XXI столітті під впливом глобалізації, інтенсивного розвитку світових ринків, мережевих компаній та міжнародного менеджменту відбудуться зміни принципів діяльності компаній – станеться перехід від компаній, організованих раціонально, до компаній, що ефективно використовують інформацію, глибокі професійні знання, міжособистісні та професійні комунікації [1, с. 58], програми розвитку лідерства, персональних та професійних компетентностей менеджерів.

Підготовка менеджерів XXI століття є важливим соціальним замовленням держави та бізнесу, і потребує, по-перше, високого рівня базової професійної освіти, а по-друге, здатності особи до постійного самовдосконалення та неперервного навчання впродовж життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Останніми роками питанню розвитку сучасного менеджменту було присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Великий внесок у розвиток методології менеджменту, зробили такі вчені-економісти, як Акофф Р., Ансофф І., Брайан Артур В., Гелл-Мен Мюррей, Маскон М., Мінцберг Х., Моровіц Гарольд, Портер Ю., Файоль Генрі, Холланд Дж. Г., Лорш Дж. В., Лоуренс П.Р. та інші. Однак проведені дослідження не висвітлюють шляхів вирішення питань, пов'язаних з

формуваннями змісту сучасної менеджмент освіти в умовах глобального середовища.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз тенденцій розвитку менеджменту та їх впливу на формування змісту сучасної менеджмент освіти в умовах глобального середовища.

Результати дослідження. Нові тенденції розвитку сучасного менеджменту мають базуватись як на ефективному використанні нових управлінських технологій, так і потенціалу сучасного менеджера з погляду на сутність менеджменту як інтегрований підхід до інноваційного, конкурентного, стратегічного управління.

Сучасна ситуація в теорії та практиці світового менеджменту характеризується єдністю трьох основних підходів: системного (з урахуванням специфіки відкритих та закритих систем), процесного (відповідно до функцій управління – прогнозування, планування, організації, координації, регулювання, контролю) [1, с. 136], ситуаційного (визначається конкретною ситуацією).

Можна виокремити такі основні тенденції розвитку сучасного менеджменту: перша – технологічна, заснована на тотальній діджиталізації; друга – заснована на демократизації управління із залученням персоналу до виконання управлінських функцій; третя – інтернаціоналізація менеджменту і бізнесу (з урахуванням як глобалізації, так і мультикультурності).

Основні принципи менеджменту є орієнтиром для прийняття управлінських рішень та операційної діяльності. Вони складаються за допомогою спостережень та аналізу подій, з якими менеджери стикаються на практиці. Генрі Файоль визначив 14 принципів управління, які були опубліковані в книзі «Загальний і промисловий менеджмент» у 1916 році, а саме: розподіл праці, авторитет та відповідальність, дисципліна, командна робота, єдність напрямку, підпорядкування персональних інтересів, мотивація та винагорода, ступінь централізації, скалярний ланцюг (тип структури управління), порядок, справедливість, стабільність у кадровій політиці, ініціатива, корпоративний дух. Незважаючи на те, що ці принципи були сформульовані більше ніж 100 років тому, і сьогодні вони можуть використовуватися для управління організаціями та бути корисними інструментами для прогнозування, планування, управління процесами, управління організацією, прийняття рішень, координації та контролю [3].

На думку дослідників сучасні процеси розвитку зумовили формування нової парадигми управління, що характеризується такими ключовими рисами: відмова від управлінського раціоналізму класичних шкіл менеджменту; використання в менеджменті теорії систем; ситуаційний підхід до управління, визнання соціальної відповідальності менеджменту перед суспільством, партнерами, працівниками компаній, підприємств та

організацій.

Глобалізація виявляється у формуванні єдиного соціально-економічного, політичного, культурного і інформаційного простору. Цей процес соціальних змін останніх десятиліть полягає у формуванні єдиного всесвітнього ринку, всесвітній інформаційній відкритості, появі нових інформаційних технологій, а також у збільшенні глобального культурного зв'язку між людьми та народами. Глобалізація дозволяє країнам обмінюватися досвідом і вчитися одна у одної, використовуючи при цьому досягнуті успіхи і враховуючи труднощі, з якими вони стикаються. Глобалізація змінює всі соціально-економічні процеси, а не тільки процеси світової економіки та її структуру. Набуває міцності неймовірний за потужністю дії на людство процес, що генерує трансконтинентальні і міжрегіональні потоки, що створює глобальну за своїм масштабом взаємозалежність.

Важливої ролі набуває вивчення впливу національної культури на управління організацією і застосування результатів цих досліджень на практиці. Незважаючи на могутній наступ глобального менеджменту, хоча національні риси і розмиваються, національні культури залишаються. Бізнес стає інтернаціональним, але люди, що в ньому беруть участь, продовжують зберігати в своїй базовій поведінці риси властивої їм національної культури. Тому проявом глобалізації щодо менеджменту ХХІ століття виступає посилення тенденції до управління різноманітністю.

Процеси глобалізації суспільного життя, що відображають постійно зростаючу взаємозалежність країн і регіонів, визначають розвиток теорії та практики управління в сучасному світі. Все зростаючий вплив глобалізації зумовлює необхідність пошуку нових підходів до менеджменту у різних сферах діяльності. З огляду на стратегічний менеджмент компанії мають навчитися працювати одночасно в двох вимірах – у системі глобальної світової економіки і політичної роз'єднаності. На думку дослідників кордони сучасного менеджменту більше не збігаються з державними кордонами. Виникнення нових ринків, зникнення торговельних бар'єрів між державами, загострення конкуренції обумовили ситуацію, за якої сучасний бізнес оперує на глобальному, а не на регіональному чи національному ринках, при цьому прийняття управлінських рішень визначаються економічними інтересами самого бізнесу, а не політичними інтересами держави. Таким чином розширення та поглиблення соціального партнерства є основною запорукою економічного зростання, мирного співіснування та сталого розвитку.

Для менеджерів ХХІ століття найважливішими якостями мають бути такі:

- глибокі професійні знання;
- чітке дотримання діючого законодавства, правил етичної поведінки, традицій та норм моралі;

- відповідальність за свою роботу;
- вміння працювати в команді;
- гнучкість;
- вміння діяти у нестандартних ситуаціях;
- повага до людей, турбота про клієнтів та співробітників;
- вміння вирішувати конфлікти;
- соціальна відповідальність, як особиста, так і корпоративна;
- серйозне ставлення до репутації компанії та своїй особистій;
- здатність до саморозвитку та навчання впродовж життя [2, с. 52].

А топ-менеджер у XXI столітті має бути стратегом, суспільним діячем, лідером-мотиватором, далекоглядним організатором, діалектиком, здатним управляти змінами, дослідником, творцем власної інформаційної системи, контрагентом незалежних консультаційних служб.

Важливо відмітити, що повсякчас зростає увага до економічних знань, зокрема з менеджменту, в житті кожного професіонала. Кожна особистість розуміє, що пошук і визначення свого місця у сучасному житті – справа суто особиста. Топ-менеджмент підприємств, установ, організацій може сприяти розвитку кар'єри працівника, але планування професійного та особистісного розвитку – відповідальність самого працівника, тобто самоменеджмент.

З огляду на вищенаведене, можна зазначити, що поряд з формальною освітою зростає роль неформальної та інформальної освіти. Важливими інструментами практико-орієнтованого навчання з підготовки менеджерів є інтерактивні практичні заняття, семінари, дискусії, симуляції, тренінги, ділові ігри, розбір кейсів, робота у віртуальних тренінгових фірмах, стажування безпосередньо у компаніях як в рамках освітньої програми, так і поза нею. Наприклад: тренінги з ораторського мистецтва та комунікації формують навички ефективного спілкування та презентації і є важливою складовою професійних компетенцій; тренінги з лідерства навчають майбутнього фахівця брати на себе відповідальність; тренінги з конфліктології додають навичок вирішення та недопущення конфліктів; семінари та дискусії з питань екології формують навички відповідального ставлення до оточуючого середовища та природних ресурсів; семінари з мультикультурності формують толерантність та повагу; тренінги з корпоративної соціальної відповідальності формують розуміння змісту як корпоративної, так і особистої соціальної відповідальності. За допомогою таких видів неформальної та інформальної освіти формуються практичні навички та компетентності на принципах соціальної відповідальності, що є запорукою успішного функціонування як окремого працівника, компанії, так і економіки в цілому [2, с. 53]. Тож такі дисципліни як «Корпоративна соціальна відповідальність», «Соціальна відповідальність», «Сталий розвиток» на сьогодні інтегровані в освітні програми всіх передових шкіл бізнесу.

Висновки.

Зважаючи на невідпинні процеси глобалізації та швидкоплинні зміни в усіх сферах життя, високі темпи розвитку міжнародних ринків, з'явилася нагальна необхідність розгляду нової концепції менеджменту як інтегрованого, сучасного підходу до стратегічного, інноваційного і конкурентного управління на основі ефективного використання потенціалу сучасного менеджера і нових управлінських технологій.

Сучасна ситуація в теорії та практиці світового менеджменту характеризується співіснуванням і взаємодією трьох основних підходів: системного, процесного і ситуаційного, при явному домінуванні останнього.

Процеси глобалізації суспільного життя, що відображають постійно зростаючу взаємозалежність країн і регіонів, стають головним чинником, що визначає розвиток теорії та практики управління в сучасному світі.

Отже, менеджмент – це складна область наукової та практичної діяльності, що об'єднує десятки дисциплін і напрямів дослідження. В той же час менеджмент в практичній діяльності - це процес проектування та підтримання середовища з метою ефективного виконання обраних цілей. Діяльність сучасного менеджера має бути заснована на глибоких знаннях наукових основ менеджменту та володіти практичними навичками з планування, організації, координації, кадрового забезпечення, контролю.

Програми підготовки менеджерів XXI століття мають базуватися на ґрунтовних наукових дослідженнях, надавати базову професійну освіту найвищої якості, а також формувати навички та компетентності на основі принципів соціальної відповідальності, а програми для топ-менеджерів – ще й формувати відповідальність за майбутні наслідки прийняття управлінських рішень, що ухвалюються сьогодні.

Поряд з формальною освітою зростає роль неформальної та інформальної освіти. Зважаючи на сучасні можливості цифрових технологій, широкий доступ до інформації, різноманітні форми та види підготовки сучасних менеджерів, у програмах підготовки сучасних фахівців мають застосовуватись новітні освітні програми, тренінги, семінари, симуляції, ділові ігри, розбір кейсів, робота у віртуальних тренінгових фірмах, стажування безпосередньо у компаніях.

Література

1. Комаров А.Г. и др. *Современный менеджмент: теория и практика.* – СПб.: Аваль, 2007. – 549с.

2. Горохова Л.П. *Формування соціальної відповідальності у контексті практико-орієнтованої підготовки фахівців у сфері туристичної індустрії// Збірка тез доповідей VI-ї міжнародної наукової конференції «Україна – Болгарія – Європейський Союз: сучасний стан та перспективи», – Варна: Видавництво «Наука та економіка»: Варненський економічний університет, 2018. с.50-53.*

3. <https://www.toolshero.com/management/14-principles-of-management/> ToolsHero.com: 14 Principles of Management (Fayol) (дата звернення: 07.06.2019)

УДК338.242.2**ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ В СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ****Кабаков Ю. Б., к.т.н.,***член Міжнародної гільдії професіоналів якості, директор Органу сертифікації персоналу Української асоціації якості, Київ, Україна*

Наразі переважна більшість більш-менш серйозних організацій в світі і в Україні мають сертифіковані системи менеджменту, що відповідають вимогам одного або декількох міжнародних стандартів. Наявність подібних систем дозволяє організаціям стабільно виконувати вимоги своїх споживачів і нормативні вимоги, зменшувати негативний вплив своєї діяльності на навколишнє середовище і ризики для здоров'я своїх співробітників, підвищувати інформаційну безпеку, ефективно управляти енергетичними ресурсами і досягати багатьох інших своїх цілей.

Застосування сучасних систем менеджменту, заснованих на вимогах міжнародних стандартів і Моделях досконалості, як на рівні підприємств і організацій, так і на рівні управління країною, дозволило б підняти загальну ділову культуру і підвищити конкурентоспроможність української промисловості і нашої країни в цілому.

Звичайно, системи менеджменту дають такий ефект, якщо підприємства розуміють, що саме це, а не тільки отримання сертифіката, є основною метою створення подібних систем. Для побудови, підтримки та постійного вдосконалення систем менеджменту, які не просто відповідають стандартам, а реально дозволяють організаціям досягати своїх цілей, потрібно кваліфікований персонал, який добре розбирається в цих питаннях.

На жаль, у великій кількості університетів, де є спеціальність «Менеджмент», або взагалі не вивчають міжнародні стандарти на цільові системи менеджменту, або роблять це тільки оглядово. Парадоксально виглядає ситуація, коли організація має дипломованого спеціаліста за спеціальністю «Менеджмент» і в той же час змушена звертатися до зовнішніх консультантів для допомоги в розробці і впровадженні системи менеджменту, а для її підтримки і вдосконалення потрібне серйозне додаткове зовнішнє навчання співробітників організації.

Для виправлення цієї ситуації науково - методична комісія МОН, підкомісія з розробки стандарту вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент», членом якої я є, внесла в освітній стандарт для магістрів за спеціальністю «Менеджмент» вимога про наявність у фахівців знань не тільки загальних теорій і методів менеджменту, а й таких практичних і необхідних сучасними роботодавцями знань, як знання вимог міжнародних стандартів в області менеджменту, розуміння того, що таке система менеджменту організації і як забезпечити її результативну та ефективну роботу.

Крім того, з метою вирішення вищевказаних проблем, при Українській асоціації досконалості і якості (УАСК) створено Раду з питань системного менеджменту і ділової досконалості організацій. Основною метою Ради є вироблення рекомендацій для поліпшення навчання в сфері менеджменту і тим самим сприяння підвищенню конкурентоспроможності економіки України.

В рамках Ради створено ряд робочих груп, робота яких спрямована на розробку рекомендацій щодо уточнення та доповнення тезауруса в області сучасного системного менеджменту (з урахуванням нових для ВНЗ України понять, наприклад, концепцій і моделей досконалості організацій тощо), рекомендацій щодо об'єднання в цілісній системі менеджменту організації таких її складових, як фінансовий менеджмент, менеджмент якості та інших цільових систем менеджменту, на які є стандарти (з урахуванням їх взаємовідносин), проектний менеджмент, кризовий менеджмент, концепції і моделі досконалості EFQM. Планується також розробка рекомендацій з побудови цілісної системи менеджменту організації з поєднанням в ній різних складових і забезпеченням їх інформаційної взаємодії, розглядаються питання інженерії такого побудови. Будуть розроблені рекомендації для освітньої програми і навчально-методичних комплексів за фахом «Менеджмент» та іншими суміжними спеціальностями з урахуванням введення нових навчальних дисциплін, а також рекомендації щодо вдосконалення систем менеджменту ВНЗ на основі сучасних європейських підходів і кращих ділових практик. І, нарешті, Рада збирається створити Каталог кращих практик вдосконалення систем менеджменту організацій на основі сучасних європейських підходів.

Вже відбулися перші засідання Ради, і ми запрошуємо фахівців в сфері менеджменту приєднатися до її роботи для вирішення перерахованих вище важливих завдань.

Для того, щоб фахівці були готові до створення і вдосконалення результативних і ефективних систем менеджменту, навчання в цій сфері потрібно починати якомога раніше. Ми сподіваємося, що в зв'язку з цим корисним буде підручник Н.В Онофрейчук, Ю.Б. Кабакова «Основи управління якістю на підприємстві» для професійно-технічної освіти та коледжів.

Вдосконаленню навчання в сфері менеджменту в навчальних закладах може також сприяти їх співпраця з незалежними акредитованими органами сертифікації персоналу, які мають кваліфікації в сфері менеджменту.

Підвищенню рівня освіти в сфері менеджменту сприяє також проведення Міжнародної олімпіади з менеджменту серед молоді. В цьому році проводиться вже VI-а така олімпіада. Олімпіада, основною метою якої є залучення молоді в рух за ділову досконалість і якість, викликала інтерес в ряді країн різних континентів. Участь у Міжнародній олімпіаді брали молоді фахівці з 15 країн: Азербайджану, Білорусі, Грузії, Італії, Казахстану, Кіпру, Литви, Молдови, Росії, Румунії, Сербії, Словенії, США, Узбекистану та України. Наш досвід показує, що участь в Олімпіаді сприяє підвищенню професійної кваліфікації її учасників і більш активному їх залученню до підвищення конкурентоспроможності організацій своїх країн.

УДК 65 : 661.12

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ МЕНЕДЖМЕНТ-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Козирєва О.В., д.е.н., проф.

Національний фармацевтичний університет, Україна

Сумець О.М., д.е.н., доц.

Національний фармацевтичний університет, Україна

Страпчук С.І., к.е.н., доц.

Національний фармацевтичний університет, Україна

Вивіска Стелленбошського університету наголошує: «Знищення будь-якої нації не вимагає атомних бомб або використання ракет далекого радіусу дії. Достатньо зниження якості освіти та обману під час оцінювання знань. Пацієнти помирають від рук таких докторів. Будівлі руйнуються від рук таких інженерів. Гроші губляться в руках таких економістів. Справедливість втрачається в руках таких суддів. Крах якості освіти — це крах нації».

Якість освіти в Україні сьогодні відстає від світових вимог, що не задовольняє ані державу, ані роботодавців, ані здобувачів вищої освіти, негативно позначається на можливостях інноваційного розвитку країни [1]. Якість вищої освіти – це, насамперед, цінність, що відповідає вимогам суспільства, характеризує конкурентоздатність набутих результатів навчання, вимірюється відповідно прийнятим у освітньому просторі стандартам і принципам ЄПВО. Система забезпечення якості базується на концепції, яка стала стандартом у європейському забезпеченні якості. Ця концепція включає як управління якістю (Quality management), так і поліпшення якості (Quality Enhancement). Поліпшення якості передбачає, щоб установа діяла у відповідності до плану моніторингу та підвищення якості своїх програм. У більшості випадків вимагається, щоб встановлені процедури гарантували безперервний процес вдосконалення якості. При чому, впровадження цієї концепції повинно здійснюватися як на рівні локальної освітньої установи, так і національної освітньої установи [2].

До нормативно-правових документів, які регламентують систему забезпечення якості вищої освіти відносяться:

- 1) Європейські Стандарти і рекомендації (ESG / ECP) (2005, 2015 pp.; закони України «Про вищу освіту» 2014 р., «Про освіту» 2017 р.);
- 2) «Болонський процес очима студентів 2015»;
- 3) Student-centered learning (toolkit for students, staff and higher education institutions (2014);
- 4) Overview on student-centered learning in higher education in Europe;
- 5) Assessment and Demonstration of Achieved Learning Outcomes: Recommendations and good practices (2016).

Європейські Стандарти і рекомендації мають на меті сприяти «створенню загальноприйнятої системи цінностей, сподівань та зразкової практики щодо якості та її забезпечення різними установами та агенціями у всьому Європейському просторі вищої освіти». Вони містять такі складові:

- 1) Контекст, сфери дії, цілі та принципи;
- 2) Стандарти і рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості;
- 3) Стандарти і рекомендації щодо зовнішнього забезпечення якості;
- 4) Стандарти і рекомендації щодо агентств забезпечення якості;
- 5) Підсумковий перелік стандартів.

Так, європейські стандарти та рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості вищої освіти включають наступні елементи:

- 1) політику щодо забезпечення якості;
- 2) розроблення і затвердження освітніх програм;
- 3) студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання;
- 4) зарахування, досягнення, визнання та атестацію здобувачів;
- 5) навчальні ресурси і підтримку здобувачів;
- 6) інформаційний менеджмент;
- 7) публічну інформацію;
- 8) поточний моніторинг і періодичний перегляд програм;
- 9) циклічне зовнішнє забезпечення якості.

Враховуючи, що одним з елементів внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти є розробка і затвердження освітніх програм, їх безперервне удосконалення як за змістом, так і формою, вважаємо за доцільне впровадження в Національному фармацевтичному університеті унікальної в Україні освітньо-професійної програми Менеджмент клінічних досліджень на базі спеціальності 073 Менеджмент. Бо на сьогодні підвищення конкурентоспроможності країни є неможливим без ефективної системи менеджмент-освіти, забезпечення її відповідності світовим стандартам, впровадження інноваційних підходів.

Так, клінічні дослідження є важливим етапом розробки сучасних лікарських засобів як для українських фармацевтичних виробників, так і для світових фармацевтичних компаній. Завдяки цим дослідженням на фармацевтичний ринок потрапляють лікарські засоби з доведеною ефективністю і вивченим профілем безпеки, а пацієнти отримують доступ до інноваційних методів лікування. З іншого боку, розвиток клінічних досліджень сприяє створенню нових робочих місць як у процесі проведення досліджень, так і при впровадженні лікарського засобу у виробництво і систему охорони здоров'я.

До клінічних досліджень висуваються жорсткі вимоги щодо дотримання етичних аспектів, управління, планування, організації, моніторингу, звітування та інших складових [3]. Якісне забезпечення цих складових неможливе без висококваліфікованого персоналу, який пройшов би відповідну підготовку [4].

Так, група закордонних вчених аналізували клінічні дослідження з точки зору управління проектом (бізнесом). Вони зазначили, що саме управління усіма етапами клінічних досліджень є ключовим.

Ми розділяємо позицію іноземних науковців стосовно того, що клінічні дослідження – це проект, яким потрібно ефективно управляти.

Кафедрою менеджменту і адміністрування разом з кафедрою клінічної фармації та клінічної фармакології Національного фармацевтичного університету був проведений аналіз ринку надання освітніх послуг за освітніми програмами аналогічними «Менеджмент клінічних досліджень» та «Клінічні дослідження» в закордонних закладах вищої освіти (ЗВО). Встановлено, що підготовка здійснюється як за першим (бакалаврським), так і другим (магістерським) рівнями вищої освіти, очною та заочною формами навчання. Також в деяких ЗВО існують певні вимоги при вступі на навчання (наприклад, базова освіта, участь у клінічних дослідженнях, або навпаки вступ з будь-якої спеціальності). За результатами проведеного дослідження був зроблений висновок, що домінуючими є магістерські програми, а лідерами за кількістю закордонних ЗВО, які здійснюють підготовку магістрів клінічних досліджень є США, Великобританія та Німеччина.

Дослідження вітчизняного ринку вищої освіти щодо підготовки здобувачів за спеціальностями 073 Менеджмент та 281 Публічне управління та адміністрування з урахуванням галузевої специфіки медичного та фармацевтичного напрямів довели, що лише 18 ЗВО в Україні здійснюють підготовку за цими спеціальностями, та лише 9 з них готують управлінців за специфікою галузі, і не має жодної освітньої програми, яка стосувалась би менеджменту клінічних досліджень.

Також, враховуючи реалії часу, міжнародні вимоги до сфери клінічних досліджень, а також безперечного підтвердження необхідності відкриття в Україні освітньо-професійної програми Менеджмент клінічних досліджень, у 2018- 2019 роках проектною групою освітньо-професійної програми Менеджмент клінічних досліджень було здійснено анкетне опитування фахівців медичних і наукових закладів, які були присутніми на семінарі «Належна клінічна практика», організованим «Державним експертним центром МОЗ України» та Національним фармацевтичним університетом, щодо їхньої участі в плануванні, організації та процесі контролю клінічних досліджень. Опитування здійснювалось анонімно. Анкета містила вісім запитань щодо посади і місця роботи респондентів, потреби у фахових знаннях з основ сучасного менеджменту, виконання функцій менеджменту в професійній діяльності, а також можливих форм отримання додаткової освіти. Вибірка склала 110 респондентів різних професійних груп фахівців означеного сектору (рис. 1).

Рис. 1 Розподіл закладів та організацій, представники яких прийняли участь в опитуванні

За результатами анкетування встановлено, що лівова частина респондентів має досвід проведення клінічних досліджень і потребує знань з менеджменту та практичних навичок з планування, організації та координації таких досліджень (рис. 2). Так, майже 75 % опитаних вказали на необхідність отримання додаткових знань з основ сучасного менеджменту, які не тільки нададуть можливість більш якісно проводити клінічні дослідження, але і допоможуть збільшити кількість успішних дослідницьких проектів.

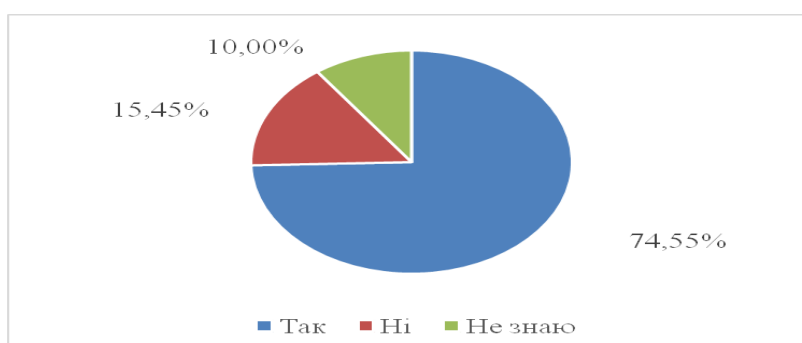

Рис. 2 Розподіл респондентів за потребою в отриманні додаткових знань з менеджменту

Результати опитування також продемонстрували досить високу зацікавленість в отриманні додаткових знань саме в сфері менеджменту клінічних досліджень (рис. 3).

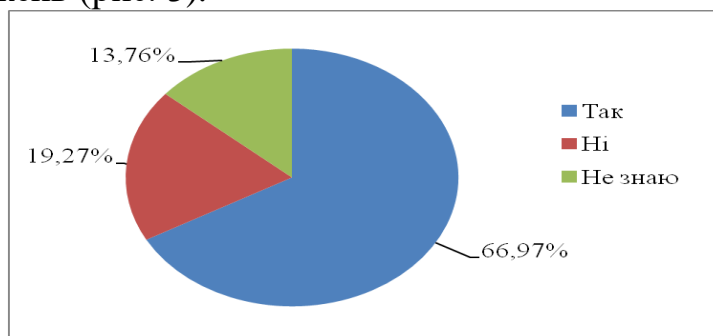

Рис. 3. Розподіл респондентів за наданою відповіддю «Чи є необхідність у підготовці фахівців за спеціалізацією «Менеджмент клінічних досліджень»?

Також заслуговує на увагу й той факт, що найбільш зацікавленими у розвитку власних фахових компетентностей з менеджменту виявились не управлінські кадри закладів охорони здоров'я, а навпаки лікарі-спеціалісти та науковці. Саме ці категорії продемонстрували зацікавленість в отриманні додаткової освіти з менеджменту (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл респондентів за потребою в отриманні додаткової освіти (та / або підвищенні кваліфікації) за спеціальністю «Менеджмент»

Чи є необхідність в отриманні додаткової освіти за спеціальністю «Менеджмент»?		
Варіанти відповіді	Уся сукупність респондентів, з них осіб	75 % респондентів, які зазначили про потребу в розширенні менеджерських знань, з них осіб
Так	47	46
Ні	42	21
Не знаю	21	15
Чи є необхідність в підвищенні кваліфікації за спеціальністю «Менеджмент»?		
Так	45	44
Ні	43	21
Не знаю	22	17

Отже, об'єднання результатів усіх проведених досліджень, дозволяє зробити висновок, що в Україні дійсно існує потреба в підготовці фахівців у сфері управління клінічними дослідженнями за новою освітньою програмою Менеджмент клінічних досліджень в рамках спеціальності 073 Менеджмент за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, професійною кваліфікацією «Менеджер (управитель) з охорони здоров'я»), а цільова аудиторія здобувачів, які можуть висловити бажання навчатися за цією програмою на сьогодні складає приблизно 500 осіб. Запровадження такої освітньо-професійної програми сприятиме розширенню можливостей лікувально-профілактичних закладів, фармацевтичних виробників і науковців щодо залучення до міжнародних дослідницьких проектів та поглиблення інтеграції нашої країни в світовий науково-промисловий простір.

Література:

1. Новіков В. М. Освіта як інструмент професійної і соціальної мобільності кризи. Демографія та соціальна економіка. 2010. № 2. С. 26–35.
2. Пасєка С.Р. Трансформація освітнього менеджменту на етапі інноваційних змін. Фінансовий простір 2013. № 4 (12). С. 217-221.
3. Інформація щодо місць проведення клінічних випробувань URL: <http://www.dec.gov.ua/index.php/ua/ekspertiza-materialiv-doklinichnikh-ta-klinichnikh-viprobuvan/informatsiya-shchodo-mists-provedennya-klinichnikh-viprobuvan>
4. Інформаційна довідка щодо проведення експертизи матеріалів клінічних випробувань лікарських засобів URL: <http://www.dec.gov.ua/index.php/ua/ekspertiza-materialiv-doklinichnikh-ta-klinichnikh-viprobuvan/aktualna-informatsiya>

УДК 378.014.54-027.1

РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Новікова М.М., д-р екон. наук, проф.

Боровик М.В., канд. екон. наук, доц.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

Останніми роками все більше уваги світових і вітчизняних науковців прикуто до дослідження питань управління закладами вищої освіти на засадах економіки знань й питань забезпечення їх сталого розвитку. В умовах розвитку економіки знань саме інформація й отримані на її основі нові знання стають тим унікальним ресурсом, який здатен забезпечити конкурентоспроможність у жорстких умовах інформаційного суспільства, сприяти сталому розвитку закладів вищої освіти.

Становлення та прогрес людського суспільства сприяли зростанню важливості освіти в соціально-економічному житті та у розвитку економічної науки. Традиційно вважається, що формування знань відбувається у закладах освіти, а тих знань, що сприяють суспільному розвитку, – у закладах вищої освіти. У сучасному суспільстві освіта і, зокрема, вища освіта, вважається індикатором можливостей забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни. Саме тому сталий розвиток суспільства та економіки пов'язують з розвитком вищої освіти. Таким чином, вища освіта сьогодні стає однією з основних цінностей, без яких неможливий подальший розвиток людини і суспільства.

Реалізація основних завдань вищої освіти здійснюється сукупністю організацій, які функціонують на ринку освітніх послуг з метою вироблення і надання відповідних послуг, завдяки чому всі бажаючі мають можливість здобути вищу освіту. До системи вищої освіти входять заклади вищої освіти, а також інші організації, органи акредитації та ліцензування, національні агенції з якості освіти, наукові установи, які здійснюють аналітичні дослідження проблем розвитку вищої освіти; засоби масової інформації; громадські організації та інші зацікавлені особи. Дана система має бути орієнтована на досягнення максимальної результативності та ефективності освітньої діяльності.

Сучасний заклад вищої освіти має певні особливості, що обумовлені його статусом та сферою діяльності. На відміну від закладів вищої освіти минулого сучасні заклади функціонують у жорсткому конкурентному ринковому середовищі, намагаючись забезпечити собі результативність за рахунок збільшення обсягу та покращення якості освітніх й інших послуг. До основних функцій закладу вищої освіти (навчання і дослідницька діяльність) додаються нові функції консультування, підприємництво тощо.

Отже, якість вищої освіти відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку будь-якого суспільства та є пріоритетним шляхом формування і реалізації державної політики у сфері вищої освіти та науково-дослідницької діяльності.

Також слід зазначити, що освіта в цілому і вища освіта зокрема є одним з найважливіших інститутів суспільства, визначальним складником економічної системи, і хоч сучасні умови реформування освіти все більше сприяють комерціалізації освіти, освіта за своєю соціально-економічною природою не може розглядатися на суто комерційних началах, про що свідчить світовий досвід.

Сучасний розвиток освіти свідчить про те, що на сьогоднішній день освіта в інтересах сталого розвитку є одним з головних пріоритетів сталого розвитку економіки та суспільства в XXI ст. Відповідно до Концепції сталого розвитку суспільства та «Глобальних цілей сталого розвитку 2016–2030» [1] забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти й заохочення можливостей навчання продовж усього життя визначаються як головні пріоритети сталого розвитку світового товариства.

Освіта для сталого розвитку (ОСР) разом з наукою стає основним важелем цього розвитку, а також інструментом збалансованої діяльності людини, сприяє вдосконаленню науково-технічної бази, технологій виробництва й природокористування що відбувається з урахуванням можливостей біосфери та необхідності збереження її головних параметрів .

Україна, як і багато інших країн світу, приєдналася до реалізації програми «Глобальні цілі сталого розвитку 2016–2030», у зв'язку з чим були визначені цілі сталого розвитку України [2], досягнення яких повинно здійснитися завдяки реалізації «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [3]. Відповідно до цієї стратегії одним з першочергових пріоритетів (за вектором відповідальності) є реформа освіти.

Отже, реформування освіти є одним з головних пріоритетів стратегічного розвитку суспільства, метою якого є створення механізму сталого розвитку системи освіти в умовах динамічних соціально-економічних змін. При цьому головним завданням реформування освіти є забезпечення її якості на основі збереження фундаментальності й відповідності потребам особистості, суспільства й держави.

Сучасний підхід до реформування системи вищої освіти полягає в зміні парадигми управління закладами вищої освіти й розробленні нової моделі управління, яка б відповідала сучасним умовам розвитку. На сьогоднішній день, основним джерелом розвитку країн вважаються не природні чи технологічні ресурси, а перш за все, знання і людський капітал. За цих умов освіта в цілому й вища освіта зокрема стає найважливішим компонентом економічного, соціального і духовного розвитку країни в умовах розвитку економіки знань.

Реформування вищої освіти пов'язане, перш за все, зі змінами якості

управління закладами вищої освіти. В умовах реформування системи вищої освіти в Україні діяльність закладів вищої освіти має бути спрямована на здійснення ефективної організації управління для забезпечення сталого розвитку. Складність організації управлінських процесів пов'язана з бурхливими змінами, що відбуваються у політичному, економічному, соціальному й інших сферах суспільного життя країни, які є зовнішніми по відношенню до закладів вищої освіти й характеризуються високим ступенем невизначеності.

Для сучасних вітчизняних закладів вищої освіти внаслідок таких змін значно зростають ризики реалізації функціональної і забезпечувальної діяльності. Однак з точки зору стратегічного управління, заклади вищої освіти мають орієнтуватися не тільки на підвищення своєї конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг завдяки підтримуванню високого кількісного рівня цільових показників (кількість здобувачів вищої освіти, отримане фінансування), а й на збереження їх високого потенціалу у майбутньому, формування позитивного іміджу.

Література:

1. Глобальні цілі сталого розвитку 2016–2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/> (дата звернення: 10.06.2019).

2. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна»/ URL: <https://menr.gov.ua> (дата звернення: 10.06.2019).

3. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 10.06.2019).

УДК 35.088.6

**МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БАКАЛАВРІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ» В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Павленко О.П., канд. екон. наук, доцент

Жавнерчик О.В., канд. екон. наук, доцент

Одеський державний екологічний університет, Україна

Сучасне українське суспільство є транзитивним, перехідним, яке поєднує в собі якісні риси старого і нового ладу, знаходиться на стадії переосмислення суспільних моральних цінностей, патерналістських очікувань від держави, але саме цей стан дозволяє свідомо проектувати майбутні вектори розвитку та необхідні трансформаційні зрушення. Властивий значній частці населення економічний та політичний нігілізм і нав'язаний західною системою цінностей прагматизм й індивідуалізм, останнім часом під впливом розвитку культури громадянськості змінюється на солідарність та консолідацію нації.

Головною метою стандартів освіти нового покоління вважається формування та розвиток компетентної особистості. Громадянські компетентності вважаються головним індикатором сформованості громадянського суспільства та розвитку демократії, яка реалізується із дотриманням принципів законності, верховенства права, рівності, гуманізму, демократичності, патріотизму, належного врядування, доброчесності, професіоналізму, наступності й безперервності освіти, соціальної солідарності, справедливості, толерантності, гордості, відкритості, полікультурності тощо.

За концепцією «good enough citizen» Р. Даля компетентний громадянин володіє громадянськими знаннями в публічній сфері, аксіологічними ресурсами у вигляді цінностей та ідеалів, нормативними стандартами, які дозволяють формувати індивідуальні судження про політиків, активістів, громадських діячів, лідерів громадської думки, що становлять систему мотиваційних, оціночних, нормативних, пізнавальних та операційних інструментів, які необхідні для ефективної участі громадян у політичному житті країни та громади [1, с.14].

Вимоги до рівня громадянських компетентностей фахівця у сфері публічного управління і адміністрування значно вищі, відповідно до Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 р. Стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня «бакалавр» з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» загальною компетентністю випускника № 2 визначено здатність реалізувати свої права і обов'язки як

члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, які мають описувати результати навчання за категоріями: знання, уміння, комунікація, автономія і відповідальність відповідно до дескрипторів національної рамки кваліфікацій, табл. 1 [2].

Таблиця 1

Зв'язок компетентності ЗК02 з результатами навчання

ЗК02	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.	P01
		Знати основні нормативно-правові акти та положення законодавства у сфері публічного управління та адміністрування.	P06
		Розуміти основи електронного урядування.	P09
		Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування.	P12
		Використовувати методи аналізу та оцінювання програм сталого розвитку.	P13
		Уміти коригувати діяльність у випадку зміни вихідних умов.	P14

Відповідно формування громадянських компетентностей для фахівця в сфері публічного управління та адміністрування має відбуватися еволюційно-накопичувальним шляхом розвитку когнітивної складової компетентності (базова система знань, критичне мислення, оцінка і аналіз проблем, передбачення наслідків дій); процесуальної (здатність використовувати знання як ресурс, реалізація політичної, юридичної, соціальної і моральної дієздатності, тобто вплив, дії, патисипація, адаптація, дискусія і комунікація, у тому числі в умовах антагонізму, емпатія); габітуальної (внутрішні цінності і установки, моральність, сприйняття цінностей демократії, етичні патерни, здатність долати стереотипи, особистісний суверенітет, самосвідомість).

Означені міркування щодо мультидисциплінарного характеру формування громадянських компетентностей (рис.1) прослідкуємо на основі результату № 12 «Уміння налагодження комунікації між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування» в діяльності державного службовця.

Комунікативна компетентність особистості виступає як можливість людини, з одного боку, орієнтуватися в динамічному соціокультурному середовищі і просторі різних культур, а з другого - нарощувати обсяги інформації і знань, вибудовувати власний стиль комунікацій, що

вирізняється підвищеною особистісною активністю, новими принципами взаємодії в умовах сучасних соціокультурних трансформацій [3, с.23].

Рис.1. Мультидисциплінарні зв'язки щодо формування громадянських компетентностей

Відокремлюють такі складові комунікативної компетентності:

- зорієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда;
- спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища;

- адекватна орієнтація людини в самій собі – у власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації;
- готовність і уміння будувати контакт з людьми;
- внутрішні засоби регуляції комунікативних дій;
- знання, уміння і навички конструктивного спілкування;
- внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій [4, с.92-93].

Означений результат формується еволюційно та передбачає розуміння базових основ розвитку суспільства (Дисципліни «Історія України та української культури», «Політологія та основи соціології», «Економічна теорія» формують розуміння особливостей менталітету громадян різних соціальних прошарків, їх потреб, інтересів, мотивів та психологічних аспектів домінантної поведінки в різних умовах, що дозволяє обирати найбільш ефективну стратегію і тактику комунікації), знання законодавства, Конституції України, ЗУ «Про державну службу», ЗУ «Про запобігання корупції» дозволяє дотримуватися регламенту взаємодії (дисципліни «Право», «Державна служба» дозволяють організовувати комунікації на засадах не тільки загально конституційних принципів законності, верховенства права, гуманізму й соціальної справедливості, патріотизму, доброчесності, політичної і релігійної неупередженості тощо, а й організаційно-функціональних, таких як чесність, порядність, толерантність, ініціативність, відданість справі, персональної відповідальності за прийняті рішення). В залежності від специфіки комунікації формування означеного результату може потребувати й набуття IT-компетентності і кросскультурного спілкування (дисципліни «Е-врядування», «Інформаційні системи в ПУА», «Іноземна мова»).

Таким чином, обґрунтовано мультидисциплінарний характер формування громадянських компетентностей, що потребує імплементації еволюційно-накопичувального підходу до укладання освітньо-професійних програм зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Література

1. Голуб'як Н. Р. Значення громадянської компетентності в трансформаційному суспільстві. Прикарпатський вісник НТШ. Думка. 2017. № 5-6. С. 9-19.
2. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1172. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoi-osviti> (дата звернення 5.06.2019р.).
3. Соснін О. Інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства. Віче. 2012. № 20. С. 22-26.
4. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. Витоки педагогічної майстерності. Сер.: Педагогічні науки. 2011. Вип. 8(2). С. 88-94.

УДК 37.014.54(477)

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В
УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Продіус О.І., к.е.н., доц.

Одеський національний політехнічний університет, Україна

На сучасному етапі розвитку України вища освіта виступає як один з основних засобів формування особистостей, здатних забезпечити національну, економічну, екологічну, політичну безпеку країни в період глобалізації, універсализації людства і переходу до постіндустріального, інформаційного суспільства. У розробці шляхів виходу з економічної кризи, освіта повинна розглядатися як найважливіший потенціал консолідації суспільства, збереження єдиного соціокультурного простору, подолання етнонаціональної напруженості і соціальних конфліктів.

Дослідження глобального розвитку освітньої галузі представлені у роботах таких зарубіжних науковців як Н. Варгез, К.Хилари, Ф. Альтбах, С. Джонстон, Ю. Ітон, Дж. Олдерман, Д.Робінсон, Г. Лукічов, В. Мясніков, С. Тангян та інших, а також в роботах українських науковців, зокрема М. Лещенка, В. Лугового, О. Локшин, В.Кременя, Н. Ничкало, А. Сбруєвої, Ж. Таланової, А. Філіпенка. Вагомий внесок у пошук шляхів забезпечення успішної стратегії розвитку освіти зробили В. Андрущенко, Н. Болотін, В. Віглинський, І. Зязюк, В. Кравченко, А. Ноткін, В. Рябцев, В. Савчук, В. Садовий, С. Струмилін, Г.Тілтон, Н. Фурніс, А. Хуторський, К. Ушинський, А. Юзефович і багато інших. Вагомий внесок у вивчення ринку освітніх послуг внесли роботи вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Дмитрієва, І. Жарської, І. Захарової, Ю. Іванова, В. Лозового, М. Сагайдак, Г. Чкаловської, Т. Ящук.

Більшість дослідників вважають, що основи формування нових освітніх систем визначаються загальними тенденціями сучасного світового розвитку, до яких можна віднести: економічну кризу; експоненціальне зростання кількості знань; прискорення темпів технологічного розвитку суспільства; розширення можливостей соціального вибору; інтенсифікацію міжкультурного обміну; зростання екологічних проблем регіонального і глобального рівня; інформатизацію суспільства і зростання комунікативних можливостей; зростання конкуренції; підвищення кваліфікації, перепідготовки робітників і їх професійної мобільності; зростання частки інтелектуальної складової або частки людського капіталу в структурі національного багатства; інклюзивність освіти.

На думку дослідників, сьогодні на розвиток системи вищої освіти в світовому масштабі найбільший вплив мають три основні чинники: необхідність формування суспільства, заснованого на знаннях, інформаційно-комунікаційна революція і глобалізація [1-2]. Все це передбачає створення освітньої системи, здатної: задовольняти потреби

академічної мобільності студентів, освітніх програм і навчальних планів; втілювати в життя індивідуалізацію та лібералізацію навчального процесу, орієнтованого на підтримку свободи розвитку особистості учня і високого статусу і професійного рівня викладача; реалізовувати можливість активного залучення громадян та роботодавців в процес спільного фінансування з державою вищої освіти; забезпечувати рівний доступ усіх громадян до здобуття вищої освіти.

На жаль, сучасний стан вітчизняної вищої освіти характеризується рядом вельми негативних тенденцій, основними з яких є: невідповідність ринку освітніх послуг реальним потребам економіки, що приводить до надлишку фахівців одного профілю і одночасної нестачі кваліфікованих кадрів інших спеціальностей; висока комерціалізація освітніх послуг, яка прийняла некерований характер і веде до катастрофічного зниження якості як послуг, що надаються, так і підготовки випускників; нерівність доступу до освіти, викликаного його комерціалізацією; триває виїзд з країни фахівців, що займаються висококваліфікованою інтелектуальною і творчою працею; низький рівень фінансування праці викладацького корпусу, зниження престижності викладацької праці; збільшення кількості навчальних дисциплін, орієнтованих на ринкові умови діяльності та скорочення наукових дисциплін; необхідність оновлення змісту, структури і технології навчання, а також матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів [3].

Необхідно відзначити, що в умовах глобалізації та інтеграції світової спільноти вища освіта, як і інші соціальні інститути, стає все більш відкритою для міжнародного ділового партнерства. У зв'язку з цим проблема модернізації освітньої сфери в багатьох цивілізованих країнах набула нового, надзвичайно актуального значення. Вирішення цього завдання, пов'язане з формуванням нового порядку цінностей і соціально-значущих пріоритетів, що почалося з розширення міжнародного співробітництва та взаємного використання світового досвіду. Найбільш широкомасштабні зміни торкнулися європейського континенту, де стали руйнуватися традиційні державні кордони і формуватися загальноєвропейська інтегральна система освіти.

Аналіз документів, що регламентують освітню діяльність на європейському континенті, показує, що Болонський процес сприяє єднанню Європи в галузі вищої освіти і спрямований на вирішення низки завдань: створення європейської зони вищої освіти, що сприяє розвитку трудової мобільності громадян з можливістю працевлаштування; підвищення світового престижу європейської вищої школи і розширення доступу до неї; розвиток і зміцнення інтелектуального, соціально-культурного та науково-технічного потенціалу європейської спільноти; забезпечення високої конкурентоспроможності європейської системи освіти з іншими світовими системами в суперництві за студентів,

фінансовий прибуток і вплив; досягнення більшої сполучуваності та несуперечності різних національних систем вищої освіти; розширення академічної мобільності студентів і викладачів; підвищення якості вищої освіти; примноження статусу університетів у формуванні та розвитку європейського культурного простору, в рамках яких вищі навчальні заклади постають як виразники європейської свідомості; формування єдиного і конкурентоспроможного ринку праці вищої кваліфікації в Європі.

Подолавши непростий шлях приєднання до Болонської декларації і отримавши офіційний статус учасника, українська вища освіта вступила в складний етап, що вимагає радикального реформування усієї сформованої системи оцінки знань, якості освіти, перегляду балансу теоретичних і необхідного мінімуму практичних навичок, з переходом на кредитну технологію навчання.

Кредитна система навчання - освітня система спрямована на підвищення рівня самоосвіти і творчого освоєння знань на основі індивідуалізації, виборності освітньої траєкторії в рамках регламентації навчального процесу та обліку обсягу знань у вигляді кредитів. Загально визнаними достоїнствами кредитної технології навчання є відповідність міжнародним загальноосвітнім стандартам і вирішення проблеми визнання документів про освіту, уніфікація освітніх програм з урахуванням світових тенденцій, академічна свобода та варіативність навчальних програм. Кредитна система навчання висуває високі вимоги як до педагогічному складу, так і до студента. Якщо в традиційній системі викладач виступає як передавач готових знань, а студент в основній своїй масі як пасивна сприймаюча сторона, то в кредитній системі викладач стає організатором пізнавально-розумової діяльності і вчить студента вчитися протягом усієї навчальної діяльності, а не тільки у ВНЗ. Студент стає активною сприймаючою стороною, яка навчається і набуває досвід безперервної самоосвіти на основі ініціативності і самостійності. Від викладача потрібні особливі навички і вміння, здатність працювати індивідуально з кожним студентом. У зв'язку з цим використовуються традиційні і розробляються нові методики навчання, такі як групові мозаїки, інтерв'ю в групах, дискусії, кейс-стадії, презентації, ділові ігри, виконання логічних задач, підготовка доповідей. Диференційоване навчання дозволяє задовольнити освітні потреби студента, розкрити і розвивати їх здібності, адаптувати навчальний процес до особливостей особистості, стимулює процеси самопізнання і самовизначення особистості. У кредитній системі роль педагога полягає не в передачі інформації, а в організації відповідного освітнього середовища, використання відповідних технологій навчання.

Таким чином, реформування вищої освіти вимагає створення нових правових, науково-методичних, фінансово-матеріальних умов і

адекватного кадрового забезпечення на основі збереження накопиченого позитивного вітчизняного потенціалу.

Література

1. *Присвітла О.В. Сучасні доміанти розвитку університетської освіти: міжнародний аспект // Вісник ЧДТУ. Серія: Економічні науки. –Вип.38. Черкаси, 2014. С. 75-83.*

2. *Зінченко В. В. Соціальна філософія менеджменту і освіти в інституційному вимірі глобального розвитку (інтегративна концептологія). К.: Люксар, 2011. – 664 с.*

3. *Культурно-гуманітарні стратегії розвитку університетської освіти в умовах динамічних суспільних трансформацій: Монографія / Л.С. Горбунова, М.А.Дебич, В.В.Зінченко, І.М. Сікорська, І.В. Степаненко, О.М.Шипко/ За ред. І.В.Степаненко. –К.: ІВО НАПН України, 2018. – 226с.*

УДК[378.147:332.2]:378.4(438)

СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГЕОДЕЗІЇ ТА ЗЕМЛЕУСТРОЮ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Русіна Н.Г., *к.п.н., викл.*, Кийко Н.М., *викл.*, Петрова О.М., *викл.*
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України», Україна

Протягом останнього десятиліття розвинені країни Європи та світу ведуть ґрунтовну дискусію щодо того, як дати людині належні знання, вміння та компетентності для забезпечення її гармонійної взаємодії з глобальним суспільством, що швидко розвивається. Аналіз багатьох освітніх систем свідчить, що одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів його запровадження [1].

Зазначимо, що поняття «компетентнісна освіта» (Competency-Based Education) виникло у США наприкінці 80-х - початку 90-х років ХХ століття, підґрунтям якого стали вимоги бізнесу і підприємництва щодо випускників вищих навчальних закладів стосовно їх невпевненості і браку досвіду при інтеграції та застосуванні знань у процесі прийняття рішень у конкретних ситуаціях [2: 8-10]. Дослідження праць присвячених компетентнісно-орієнтованому навчанню сучасних науковців, дає можливість умовно поділити цей процес на три етапи: введення в науковий апарат категорії «компетенція»; активного використання категорії компетенція/компетентність (1970–1990 рр.); інтеграція компетентнісного підходу в національні освітні системи (починаючи з 1990-х рр).

Відзначимо, компетентнісно-орієнтована освіта спрямована на те, щоб відповідати особистим, соціальним, професійним та культурним потребам сучасного суспільства. За такого спрямування відбувається перехід від традиційного підходу, в центрі якого знаходиться викладання, до освіти, орієнтованої на навчання, де центром навчального процесу є студенти [1].

Саме тому у Республіці Польщі проводиться значна робота щодо опрацювання державних стандартів професійних кваліфікацій (PSKZ) та окреслення ефективних напрямів їх запровадження. Як вважає С. Сисоева ключовим завданням у розробці та впровадженні стандартів професійних кваліфікацій у Польщі науковці вважають визначення структури стандарту й детальний опис тих елементів, з яких він має складатися. Базовими поняттями процесу стандартизації є професія, кваліфікація, вміння, знання, психологічні риси, стандарт професійної кваліфікації [3: 19].

Відповідно до прийнятих рекомендацій Європейського парламенту щодо реалізації ЄСК для безперервної освіти розуміють визначення кваліфікації як «формальний результат процесу оцінки, достовірність якої

встановлюється у ситуації, коли компетентний орган відповідно до зазначеної процедури визначає, результати навчання конкретної особи із заданими стандартами». Існують п'ять рівнів професійної кваліфікації, відповідно до британських стандартів професійних компетенцій NVQ (National Vocational Qualification) та рівні кваліфікацій, прийнятих в інших країнах Європейського Союзу[3: 19-20].

Таким чином, кваліфікацію встановлює зміст професійних завдань, а тип кваліфікації визначає перелік і спектр завдань працівників. U. Jeruszka підкреслює, що на кваліфікацію працівників, впливає цілий ряд чинників: практичні навички і розумові здібності, правила поведінки, погляди, переконання й загальна придатність організму (підтверджується медичною довідкою професійної природності до праці) [4].

Слід зауважити, що концепція створення польської моделі професійних стандартів передбачала порівняльний аналіз моделей такого типу і стандартами окремих європейських країн. Польські стандарти професійних кваліфікацій охоплюють основні системи, а саме: програмні стандарти, контрольні стандарти, номінаційні стандарти, стандарти забезпечення [5: 20-21].

Зазначимо, результати навчання (знання, вміння і компетенції) як соціально здобутий ресурс в освітньому процесі вищого рівня є основою нових перетворень у вищій школі, а саме:

1) суть нового підходу навчання та його змін полягає у перенесенні уваги з процесу навчання на результати навчання;

2) під час підготовки до занять необхідно відповісти на питання: чому навчити (відповідно рамки кваліфікації), а не що вчити (згідно стандартів);

3) набута кваліфікація (підтверджена дипломом) означає: досягнення конкретних результатів навчання, а не закінчення процесу навчання;

4) це все означає: не важливо, що закінчив і якій шлях пройшов, а важливо що знає, вміє і які компетенції має.

Доречно додати, що робота над створенням кваліфікаційних стандартів у Польщі була розпочата у 1998 році із запуском проекту під назвою «Будова професійно кваліфікаційних стандартів у Польщі», який розробив і перевіряв емпірично методологічні основи для створення професійних кваліфікаційних стандартів.

Розроблений набір національних стандартів професійної кваліфікації доступний в мережі Інтернет на сервері Міністерства Праці та соціальної політики <http://www.standardyiszkolenia.praca.gov.pl>.

Польська класифікація професій і спеціальностей методологічно базується на Міжнародну стандартну класифікацію професій ISCO (польською Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Zawodów ISCO ang. International Standard of Classification of Occupations), яка рекомендується для використання в окремих країнах Міжнародної організації праці (МОП) та Євростат (EUROSTAT) – Статистичне бюро Європейського Союзу.

Кожні 2-3 роки проходить поступове оновлення. Поточна версія польської класифікації заснована на стандарті ISCO-08 [38]. Слід наголосити на тому, що ще у 2007 р. у розпорядженні міністра науки та вищої освіти визначено освітні стандарти для 117 галузей наук, включаючи просторову економіку або землевпорядкування (*Gospodarka przestrzenna*).

У своєму дослідженні на тему «Підготовка освітньої програми відповідно до вимог Національної рамки кваліфікацій для системи вищої освіти на прикладі *Gospodarka Przestrzenna*» J. Gorzelana-Plesińska зауважує, що на побудову навчальних програм впливають чинники [5]: потреби ринку праці, соціальні потреби, напрямок навчального закладу, засоби навчального закладу (людські ресурси, матеріально-технічна база), досвід, працевлаштування протягом всього життя, Державні рамки кваліфікації.

Відповідно, освітній напрямок економіка просторова віднесений до галузі освіти, що має інженерні компетентності та наук соціальних і сільськогосподарських, пов'язаний з такими спеціальностями як економіка, геодезія і картографія, містобудування, ландшафтна архітектура, інженерна екологія. Провідна галузь науки є область сільськогосподарських наук – наукові дисципліни охорони та формування екологічного середовища. Крім того, доповнюючи один одного областю соціальних наук – навчальна дисципліна економіка (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика стандартів освітнього напрямку землевпорядкування (*Gospodarka Przestrzenna*)

Елементи характеристики	Напрямок I рівня	Напрямок II рівня
Освітній напрямок:	Землевпорядкування	Землевпорядкування
Спеціалізація:	Регіональний розвиток (<i>Rozwój Regionalny</i>)	Регіональний розвиток (<i>Rozwój Regionalny</i>)
Рівні освіти:	I рівень (ліценціатська, бакалавр)	II рівень (магістр)
Форма навчання:	стаціонарна (дена) і заочна	стаціонарна (дена) і заочна
Професійна назва отримана випускником:	Бакалавр (інженер)	Магістр (інженер)
Тривалість навчання	6 семестрів (ліценціатська) або 7 семестрів (інженерська)	4 семестри (після ліценціатська) або 3 семестри (інженерської)
Загальна кількість годин	2200 (ліценціатська) або 2500 (інженерська)	1000 (ліценціатська) або 900 (інженерська)
Кількість пунктів ECTS (European Credit Transfer System)	180 (ліценціатська) або 210 (інженерська)	120 (ліценціатська) або 90 (інженерська)

Таблиця 2

Основні компетенції випускника освітнього напрямку землепорядкування (Gospodarka Przestrzenna) спеціалізації «Регіональний розвиток» І рівня

Бакалавр (інженер)	Магістр (інженер)
<p>Випускник має міждисциплінарні знання з просторової організації територій, соціально-економічного розвитку. Випускник інженерного напрямку навчання – додаткові знання технічного характеру.</p> <p>Випускник підготовлений до: формування просторового середовища проживання людей відповідно до їх потреб, вимог суспільства, технічних можливостей, а також принципів просторового та сталого розвитку; здійснення підготовки проектних документів; проведення просторового аналізу економічних і соціальних цілей, рішень місцевих ініціатив в галузі розвитку та планування у відповідності до наявних ресурсів; участі в проектуванні місцевих стратегій розвитку та програм розвитку територій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності міст, муніципалітетів і регіонів; планування і розвитку технічної інфраструктури; планування розвитку послуг, в тому числі комунальних; участі у заходах з охорони навколишнього середовища; співробітництва у підготовці документів, що містять оцінку ресурсів і навколишнього природного середовища та впливу інвестицій на навколишнє середовище; співпраці з фахівцями інших галузей - досліджень, пов'язаних з охороною навколишнього середовища і в питаннях планування, які охоплюють різні форми захисту; участі в управлінні міст, муніципалітетів, округів і провінцій, що передбачає регіональну співпрацю та співробітництво з європейськими регіонами і співучасть у розробці програм регіонального розвитку; спільної участі у розробці планів розвитку євро регіонів; консультування з питань управління земельними ресурсами та нерухомістю; порад щодо місцеположення інвестицій і співпраці у розробці програм щодо активізації діяльності національних програм регенерації;</p>	<p>Випускник має необхідні знання та навички з: концептуалізації та планування сталого розвитку, а також формування середовища життя людей у відповідності з їх потребами в умовах поляризації й конкуренції груп, вимог цивілізації, технічним можливостям, засадам просторового управління та збереження європейської культурної спадщини.</p> <p>Випускник має аналітичні, творчі, методологічні та комунікаційні компетенції, розуміє соціальні і міжкультурні умови своєї діяльності.</p> <p>Випускник готовий до: опрацювання планових документів розвитку окремих територій і регіонів, Євро-регіонів та країн; встановлення бачення стратегії розвитку і перетворення просторових одиниць; розробка програм, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності міст, муніципалітетів і регіонів, а також захисту і формування природного середовища; планування розвитку технічної інфраструктури, транспортних систем; співробітництва у створенні європейської перспективи просторового розвитку; виступати в якості консультанта і парламентаря, який має досвід у створенні державної та приватної співпраці у вирішенні просторових конфліктів і регіонального співробітництва; управління територій і просторового розвитку, включаючи управління міст, муніципалітетів, округів і провінцій;</p>

Варто відзначити, що аналізуючи завдання освіти щодо підготовки молоді до діяльності у галузі землеустрою в Республіці Польща приходимо до висновку, що вища освіта орієнтована не лише на навчання, а на навчання для діяльності, а й для отримання знань

Відповідно до статті 10 Закону України «Про вищу освіту» стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарти вищої освіти розробляється для кожного рівня вищої освіти за затвердженими спеціальностями відповідно до встановленого переліку, Національної рамки кваліфікацій (НРК) , що передбачає перехід на компетентністний підхід до організації навчального процесу.

В Україні нові стандарти поділяють концепцію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING) [1]. Так освітньо-професійна програма (ОПП) для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій» містить обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Отже, стандарти підготовки фахівців геодезії та землеустрою в Україні та Польщі побудовані на основі компетентнісного підходу, який в освіті є затребуваним, перспективним і актуальним. Розробка нових стандартів вищої освіти передбачає розширення в структурі навчальних програм міжпредметного компоненту, упровадження інтегрованих навчальних дисциплін/ курсів, у яких предметні галузі співвідносяться з різними видами компетентностей.

Література

1. *Компетентністний підхід у вищій освіті: світовий досвід: колективна монографія.* Київ: КНЕУ, 2016. 66 с.
2. *Ситуаційна методика навчання: теорія і практика.* - К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. - С. 8-10 .
3. *Сисоєва Напрями реалізації стандартів професійних кваліфікацій: досвід Республіки Польщі // Шлях освіти. 2008. № 1. С. 19-22.*
4. *U. Jeruszka, Człowiek i zawód. Wybrane zagadnienia pedagogiki pracy. Warszawa: IPISS, 2010, s.49.*
5. *Julia Gorzelany - Plesińska Przygotowywanie programu kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego na przykładzie kierunku Gospodarka Przestrzenna Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu*
URL: tempus.cdml.ru/docs/7wk/KRK_prezentacja.pptx

УДК 338.242

КОЛАБОРАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА БІЗНЕСУ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МЕНЕДЖМЕНТ-ОСВІТИ

Філіппова С.В., д.е.н., проф., **Васильєва В.Ю.**, к.е.н.

Одеський національний політехнічний університет, Україна

Набуття практичного досвіду викладацьким складом університетів, занурення студентів протягом навчання у реальні проблемні ситуації бізнесу та опанування специфіки видів економічної діяльності, а також використання всього терміну навчання для розвитку практичних компетентностей студентами-менеджерами неможливе без системної колаборації закладів вищої освіти (ЗВО) з бізнесом.

У світі партнерство і співпраця бізнесу та університетів набуває стрімкого розвитку. *Це колаборація брендів, ресурсів, потенціалів.*

Колаборація – це особливої форми спільної творчої діяльності проектного характеру в глобальному середовищі, заснованої на об'єднанні міжпредметних компетентностей учасників, що базується на особливих нормах взаємодії, відмінних від ринкових і ієрархічних [1-3].

Виділено вісім найбільш поширених форм колаборації у світовій практиці (табл. 1).

Таблиця 1 – Найбільш поширені форми колаборації бізнесу та університетів у світовій практиці (*джерело: узагальнено у [1]*)

Напрями	Форми колаборації
1	2
1. Сфера дослідження і розвитку (R&D)	<ul style="list-style-type: none"> - розробка спільних наукових та дослідницьких ініціатив; - проведення досліджень на контрактній основі (аналог госпдоговорних НДР); - надання консультаційних послуг; - кооперація у провадженні інновацій; - створення неформальних та особистих зв'язків; - публікація спільних наукових праць за участю викладачів, студентів та дослідників підприємств; - підтримка студентських проектів у сфері R&D;
2. Комерціалізація результатів R&D та трансфер технологій	<ul style="list-style-type: none"> - сприяння зацікавленню компаній у виведенні наукових винаходів та розробок на ринковий рівень, патентування, ліцензування, створення спін-офів; - створення посередницьких платформ між бізнесом та дослідницькими центрами, де науковці мають змогу розповсюдити інформацію щодо результатів своїх досліджень, а бізнес – імплементувати їх у діяльності

Продовження таблиці 1

1	2
	своїх компаній;
3. Академічна мобільність	- залучення викладацького складу та дослідників ЗВО до роботи у бізнес-середовищі, а персоналу компаній – до діяльності в ЗВО на постійній або тимчасовій основі;
4. Студентська мобільність	- організування студентських практик і стажувань для набуття практичного досвіду в сфері бізнесу та подальшого працевлаштування;
5. Розробка або модернізація навчального плану (curriculum)	- співпраця ЗВО і бізнесу у формуванні фіксованої програми курсів, модулів, головних і додаткових дисциплін, планів проведення гостьових лекцій делегатів з підприємств і громадських організацій для студентів бакалаврату, магістратури, докторантури, курсів підвищення кваліфікації;
6. Реалізація проекту безперервного навчання (LLL – lifelong learning)	- забезпечення ЗВО необхідних умов для придбання навичок, знань, додаткових кваліфікацій претендентам з бізнес-середовища, у тому числі, за межами студентського віку та на будь-якому етапі життя;
7. Підприємницькі ініціативи	- діяльність ЗВО, спрямована на створення нових венчурів та кооперації з бізнесом для розробки інновативної культури підприємництва;
8. Управління	- включення лідерів компаній до керівництва окремих факультетів та долучення до процесу обговорення і прийняття рішень у сфері надання освітянських послуг; - представництво ЗВО у раді директорів компаній та участь у прийнятті бізнес-рішень.

Більшість форм колаборації інтегрує ресурси для формування інноваційного та інтелектуального потенціалів на постійній основі.

В Україні партнерство та співпраця бізнесу із ЗВО набуває повільних розвитку. Це – фрагментарна колаборація ресурсів і потенціалів. Про колаборацію брендів поки не йдеться.

Процес колаборації вітчизняних ЗВО та бізнес-структур у формі партнерства має суттєві відмінності та значно скромніший. Практику колаборації звужено до студентської мобільності – надання студентам можливості стажуватися або короткостроково працювати на підприємствах.

Інші ж ініціативи співпраці (спільні наукові розробки, комерціалізація їх результатів, планування навчального плану, сприяння підприємницьким ініціативам) не поширені. Тому це унеможливує створення реальної повної картини потреб бізнес-середовища.

У кількісному вимірі це складає таку картину: левову частку (71%) бере на себе організація та проведення практики та працевлаштування (32%). Це – наслідок старого підходу до співпраці ЗВО з бізнесом, не результативний у реаліях сьогодення. Практика обмежена в часі, має непередбачувані наслідки, оскільки підприємства не зацікавлені у зайвих відвідувачах і витратах часу.

Спільні наукові дослідження або виконання досліджень на замовлення увійшло у інші види колаборації, які складають мізерні 3%, це не відповідає вимогам інноваційного розвитку підприємств та не сприяє використанні інтелектуального потенціалу ЗВО.

Певні підприємства намагаються налагодити партнерські стосунки з ЗВО на постійній основі, щоб створити канал постачання професіональних кадрів для своєї діяльності. Рівень активності такої поодинокі співпраці досить низький, задіяне лише до 30% загального потоку студентів здебільшого з провідних університетів. Решта ж закладів ЗВО системного діалогу з бізнесом не веде, продовжує перенасичувати ринок праці непотрібними кадрами.

Дослідження Центру «Розвиток КСВ»: «Бренд роботодавця очима студентів: як привабити покоління Y», результати якого наведено у [4, с. 13], виявило найбільш запитані нові форми та напрямки взаємодії підприємств зі студентами. Дослідження охопило п'ять напрямків підготовки фахівців, з яких найбільша активність підприємств спостерігалася у мобільному зв'язку, ІТ, економічному та фармацевтичному напрямках.

Дослідження активності ключових індустрій, які співпрацюють з освітніми навчальними закладами у сфері підготовки персоналу, довело, що, навіть у цих інноваційно-активних секторах, постійна співпраця з ЗВО має замалу частку – трошки більше 30%. Така ситуація є критичною, оскільки більшість підприємств зазнає збитків від відсутності кваліфікованих кадрів не лише в напрямку інноваційної, а й поточної операційної діяльності.

Внаслідок цього та відповідно до цілей розвитку інноваційно-активні підприємства прагнуть залучати до роботи молодий креативний персонал, що може генерувати нові ідеї, швидко адаптуватися до змін. Так, попит на фахівців із розробки мобільних додатків, які володіють навичками проектування, кодування та інформатики, виріс на 135% від 2011 р. [4, с. 1].

Стандартні освітні програми ЗВО вже не задовольняють потреби вітчизняного ринку праці, де частіше пропонуються вакансії для новітніх «гібридних» професій, такі як інтернет-маркетолог, нано-медик, веб-дизайнер, журналіст-блогер, знавець наукової етики, віртуальний юрист, соціальний працівник соціальних мереж тощо [5].

Можна виділити два рівня причин, що гальмують інноваційну співпрацю вітчизняних підприємств із ЗВО:

– *мікрорівень* – їх відрив від потреб бізнесу; спонтанне ініціювання наукових досліджень ЗВО; повільний розвиток їх інноваційної інфраструктури, механізмів комерціалізації науково-технічних розробок;

– *макрорівень* – недосконалість регуляторного стимулювання інноваційної та інтелектуальної активності; непослідовність державної політики.

Спираючись на змістовну характеристику найбільш поширених форм колаборації бізнесу та університетів у світовій практиці (*див. табл.1*),, узагальнено, що їх не можна повністю застосувати в практиці бізнес-партнерства вітчизняних підприємств внаслідок відсутності нормативно-правової бази, забюрократизованості системи управління ЗВО, застарілості матеріально-технічної бази їх більшості.

Визначені 12 організаційно-правових форм співпраці підприємств та ЗВО (табл. 2), які мають різну спрямованість, вартість, недоліки та переваги. Як бачимо, не завжди в конкретному місті представлена вся інфраструктура ЗВО повністю. Там може існувати його філія, навчальний центр або науково-дослідна лабораторія.

Системно охопити всі аспекти колаборації може кілька типів форм:

- дослідницькі університети;
- підприємницькі інноваційні університети;
- навчально-науково-виробничі комплекси;
- науково-виробничо-інноваційно-інвестиційні комплекси.

З цих форм статус дослідницьких ЗВО виписаний у законодавстві, а два види комплексів – діють у правовому полі договорів. Їх колабораційна основа може бути різною.

Водночас для формування інтелектуального потенціалу інноваційно-орієнтованих промислових підприємств доцільно охопити всі вісім сфер колаборації. Для цього потрібно:

– *застосувати світовий досвід колаборації ресурсів, потенціалів, брендів*, але на підґрунті існуючої вітчизняної нормативно-правової бази інноваційної співпраці та врахуванням реальних можливостей ЗВО;

– *визначити пріоритетною сферою співпраці дослідження і розвиток (R&D) в частині:* а) розробки спільних наукових та дослідницьких ініціатив, б) проведення досліджень на контрактній основі (госпдоговорні НДР), в) кооперації у провадженні інновацій, г) публікації спільних наукових праць за участю викладачів, студентів та дослідників підприємств, д) підтримки студентських проектів у сфері R&D;

– *першочергово запровадити спільну комерціалізацію результатів R&D та трансфер технологій* у формі: створення спін-офів та посередницьких платформ між дослідницькими центрами та бізнесом, де науковці мають змогу розповсюдити інформацію щодо результатів своїх досліджень, а бізнес – імплементувати їх у діяльності своїх компаній.

Таблиця 2 – Форми співпраці вітчизняних підприємств з ЗВО (джерело: наведено у [1])

Форма співпраці	Мета партнерства				
	отримання нових наукових знань; інноваційні методи та нові способи задоволення потреб	вирішення практичних проблем і конкретних завдань задля підвищення ефективності	виготовлення та апробуванню зразків нових матеріалів, пристроїв, процесів, продуктів, удосконалення об'єктів	впровадження та просування нового виробу на ринок	набуття партнерами відсутніх компетенцій, удосконалення існуючих
1.Базові кафедри та їх філії	-	+	-	-	+
2.Центри цільової підготовки	-	-	-	-	+
3.Спільні наукові лабораторії	+	+	-	-	-
4.Спільні філії та факультети подвійного підпорядкування	-	+	-	-	+
5.Центри фахової освіти	-	+	-	-	+
6.Комерційні навчальні центри	-	-	-	-	+
7.Дослідницькі університети	+	+	+	+	+
8.Академічні університети	+	+	-	-	+
9. Підприємницькі, інноваційні університети	+	+	+	+	+
10.Науково-виробничі об'єднання	-	+	+	+	-
11.Комплекси	Університетські,	-	+	+	+
	Навчально-науково-виробничі	+	+	+	+
	Науково-виробничо-інноваційно-інвестиційні	+	+	+	+
	навчально-наукові/ науково-навчальні	+	+	-	+
12. Центри	колективного користування науковим обладнанням	+	+	+	-
	проривних досліджень	+	+	-	-
	взаємодії ЗВО і підприємств	+	+	+	-
	Інжинірингові	-	-	+	+
13.Наукові, технологічні парки	+	+	+	+	-
14. Кластери	+	+	+	+	-

«+» – можливість використання форми існує; «-» – можливість використання форми відсутня;

Існуючі форми співпраці з ЗВО (філії кафедр, спільні наукові лабораторії, комплекси та центри тощо) все складніше адаптуються до змін у функціоналі та потребах бізнесу та демонструють обмежену спроможність формувати на стратегічній основі інтелектуальний потенціал інноваційно-орієнтованого підприємства з ЗВО. Тому потрібно розвивати новий тип колаборації – інноваційно-орієнтований, що має переваги, оскільки інтегрує ресурси критичного впливу та забезпечує якість менеджмент-освіти.

Досвід Одеського національного політехнічного університету застосування деяких форм колаборації для підготовки менеджерів підтверджує про ці можливості. Останнім часом потреби підприємств - наших партнерів - все більше схиляються у бік інноваційних розробок, набуття нових компетентностей та опанування нових підходів до їх актуалізації.

Таким чином, у світі партнерство та співпраця бізнесу та університетів набуває стрімкого розвитку у вигляді колаборації брендів, ресурсів, потенціалів. На відміну від них в Україні – повільні зміни та фрагментарна колаборація ресурсів і потенціалів. Проблемні питання колаборації вітчизняних університетів та бізнесу спричинює те, що світові та вітчизняні бізнес-структури мають різні погляди на партнерство. Якщо світові надають рівні переваги бізнесу (кластери, постачальники, бізнес-консультанти) і університетам, то вітчизняний бізнес частіше обирає бізнес, зокрема, такий його сегмент як постачальники послуг.

Література

1. *Formation of intellectual potential of an industrial enterprise: resource constraints and innovation-oriented business partnership. Monograph (In Ukrainian). [моногр.] / K.I. Tkach, S.V. Filyppova, V.Yu. Vasilieva. – Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 2018. – 210 p.*
2. Дидченко Ю.А. Коллаборация брендов как инструмент улучшения имиджевых и финансовых показателей деятельности предприятия [Електроний ресурс] / Ю.А. Дидченко, А.А.Половинкина, Т.П. Лободзинская // *Економіка та суспільство*. – 2017. – №9. – С. 61-65 – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/9.pdf. – Назва з екрана. – Доступно на 12.02.2018.
3. Василенко Н.В. Институциональные особенности коллаборации в организационных структурах инновационной экономики / Н.В. Василенко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://institutiones.com/innovations/2866-institucionalnye-osobennosti-kollaboracii.html>.
4. *Університети та бізнес: міжнародний досвід співпраці та перспективи для України*. – Режим доступу: <http://www.cost.ua/news/421-college-business-cooperation> – Назва з екрана. – Доступно на 21.12.2017.
5. *На кого вчитися: 20 затребуваних професій майбутнього [Електронний ресурс]* – Режим доступу: <https://www.kadrovik.ua/content/na-kogo-vchitisya-20-zatrebuvanikh-profes-i-maibutnogo/> – Назва з екрана. – Доступно на 07.02.2018.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Методичні засади розробки стандартів нового покоління»;
Одеський державний екологічний університет,
Одеса: 2019. – 48 с.

Комп'ютерна верстка – Юзва І.М.